

451581

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 15
8 APRILIE 1928

În acest număr: *Parodia dela Alba Iulia de Octavian Goga; Săptămâna patimilor, poezii de George A. Petre; Șvabii, care se deșteaptă de Gh. Tulbure; Adevărul de I. Agârbiceanu; Ofensiva producțiunii de Alexandru Hodoș; De dragul unui zâmbet de Septimiu Popa; Cronica politică: Obsesia lui „după”, Cuvinte adevărate, Semne Țle descompunere de D. I. C.; Gazeta rimată: Un zvon alarmant de Iacob Moscovici; Insemnări: Calomniatorii bat în retragere, A evoluat legea cultelor... Ignoranță și grosolanție, Amenințarea dela Alba Iulia, Intre semănătorism și modernism, Ibsen la Cluj, etc.*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

© BCUCIuj

Țara Noastră

Parodia dela Alba-Iulia

Cum se năpustește câte odată nenorocirea pe-un colț de țară și nu-i mai dă răgaz să-și vie în fire!...

În viața politică a Ardealului de după război intervin parcă forțe de domeniul fatalității, trimise oare-cum întradins ca să încurce lumea și să anihileze toate bunele năzuinți pentru statornicirea unor raporturi echilibrate. Între lăcomia liberală cu neînțelegerea ei brutală și demagogia plină de întunec a dlor Vaida-Maniu se sbate de zece ani biata provincie, care a legănat visurile de libertate ale atâtor generații. Întrecerea nemiluită între cele două asociații de exploatare susține aici o atmosferă morbidă și coboară ori-ce îndemn de viață în raza unui politicianism meschin, care înveninează totul. Trec anii peste capul nostru, fără ca să ne putem bucura de roadele unirii și pe ruinile granițelor sfărmate persistă încă în mod meșteșugit ca un blestem de cununie un fel de areală postumă, care se ivește la toate ocaziile și ne înghiață zâmbetul pe buze... În această stare de tensiune surdă, legendele otrăvite cresc ca ciupercile și dispar lăsând în urmă miasme care se respiră greu...

Trebuie s-o recunoaștem, că vina de căpetenie a acestor dure-roase stări sufletești revine în sarcina conducătorilor fostului partid național, care n-au înțeles lozincele vremii și închisi în găoața unui egoism îngust n-au contribuit cu nimic la consolidarea țării. Cine va scrie odată, după ce ne vom fi prăbușit noi, povestea acestui sbucium tulbure din primul deceniu al Ardealului de după alipire, va rămâne uimit de inconștiența politică manifestată aici. Nici o sbucnire de lumină, nici un avânt generos în toată îndrumarea celebrului comitet de-o sută, care n-a rodit un gând și n-a zămislit o inițiativă de interes obștesc. Acești oameni, din ziua întâi a liberării nu sunt decât protestatari cu toată revărsarea de beneficii, în care s-au năclăit până în gât. Ca și când ar lucra de comun acord cu Budapesta, ei plimbă

neconținut o ură neputincioasă pe care-o transformă în capital politic, exploatănd toate neajunsurile maselor populare. În măsura slăbiciunii unui guvern crește diapazonul lor, spre bucuria dușmanului de peste graniță, care vede în ei niște aliați firești. Va trece încă vreme multă și vor trebui eforturi mari până se va încheia acest capitol de ingrățitudine și zăpăceală, care ar da mult viitorimea să-l poată smulge din analele țării...

* * *

Rentru moment ne găsim iar în plină ofensivă de legende, care mai tenebroase, ficluite anume ca să sporească sentimentul de nesigură în sufletul mulțimii...

Adunarea ce se proiectează la Alba-Iulia, uitând că parodiile nu sunt îngăduite în istorie, devine un nou prilej de scormonire a tuturor instinctelor rele, care se speculează fără milă de către proprietarii de voturi din Ardeal. După nenumăratele făgăduințe deșerte, plimbate la atâtea adunări, tovarășii dlui Maniu au mobilizat acum cele mai fantastice svonuri menite să sguide imaginația țăranilor și să-i atragă spre câmpul dela Bălgrad. Urmărind un scop efemer de politică mărunță, prăvălindu-se tot mai jos pe scara unei demagogii care e singura lor platformă de existență, profitorii ahtiați de putere pun azi fără nici un scrupul totul la bătaie și răscolesc orice nebunie, numai să adune lumea la demonstrația lor. De câteva săptămâni e o specială agitație care se propagă aici, cu tot felul de amenințări fluturate în taină și cu șoapte subversive spuse la ureche. Nu-și dau seama acești țârcovnici orbeți în ce lumină pun viața noastră de stat în fața străinilor și cât material servesc Rethermeerilor din toate părțile cu tribulațiile lor!

Aierile de vitejie ridicolă cu care-și lansează reclama sporesc tot felul de legende caraghioase... Inchipuți-vă, iar e vorba de „revoluție“, cu care ne înfricoșază d. Csicsó-Pop dela Banca Românească și soții. O serie întreagă de proiecte fericitoare circulă din gură în gură în Ardeal, ca tot atâtea cadouri pe care ni le rezervă Alba Iulia la Dumineca Tomii. Vor fi acolo, firește, sute de mii de oameni, care se vor declara „adunare națională“. Tabloul devine din ce în ce mai dramatic. Se va constitui, probabil, un mare sfat menit să înlocuiască Parlamentul din Dealul Patriarhiei de unde au plecat deputații național-țărăniști, după ce-au încasat, bineînțeles, diurnele. Adunarea se va declara în permanență și „milionul“ de oameni nu va mai mișca de-acolo. Se vorbește de transformarea ordinii constituționale și se pare că pentru Inalta Regentă nu se va rezerva intențiile cele mai bune. Cu toată insistența se șoptește și de „autonomia Ardealului“...

Iată un buchet prins în treacă din argumentele cu care domni Vaida-Maniu „fac politică“ în Ardeal!... Iată o probă din metodică educație cetățenească de care împărtășesc poporul desrobii alaltăieri...

* * *

Dacă contăm cu realitatea nu e tocmai greu să facem o profecie

și să vedem limpede de pe-acum ce va fi peste două săptămâni... De sigur vor asculta chemarea destui săteni sbiciuiți în curiozitatea lor naivă de către agenții care-și fac meseria. Vor fi mai multe mii de față, fără ca numărul lor să devie îngrijitor. Nu va fi nici o „revoluție“, fiți pe pace. Revoltele nu se nasc cu termen la comandă, ca o adunare la bancă. Se cer chinuri exasperante, ca să fie ucisă răbdarea celor mulți și se mai cere temperamentul inflamabil al unui popor iubitor de gâlceavă... Nu e, din fericire, nici una nici alta. Mizeriile curente din Ardeal sunt destul de mari, dar nu atât de groaznice ca să poarte în ele germenul răzvrătirii. Și mai e încă ceva; revoluția, dacă ar fi să isbucnească, ea nu va porni din tolba dioscurilor de la Blaj. Ei nici nu pot, nici nu vor să facă, fiindcă a doua zi după ce s-ar urni pierzarea, ei ar fi printre cei care ar plăti mai grabnic și mai scump... Prin urmare putem și din această pricină să fim relativ liniștiți...

Atunci?

Nu va fi *revoluție*, ci *rezoluție*... Asta, da, cu siguranță, una lungă și deslânată, ferecată cu considerente după vechiul tipic austriac, toate pocnind la coadă în același tradițional dicton, care codifică o foame ancestrală: *Vrem guvern Maniu și alegeri libere*... Vor fi, bineînțeles, penibile execuții de retorică rudimentară... Din gâtfejul urlătorilor de ocazie vor cădea înjurăturile asupra țării, ca o ploaie de funingine. În afară de aceste cunoscute îndrăzneli verbale, nu prea știu ce tulburare s-ar putea face la Alba-Iulia. Bătrâna cetate, scumpă nouă pentru semnificarea ei istorică, nu prezintă un cadru potrivit unei mișcări populare în afară de marginile legii. Ce-ar putea oare să înprovizeze acolo mulțimea de țărani; fanatizată o clipă? Să dea busna asupra prăvăliilor evreiești din localitate? Imposibil, fiindcă-i oprește aliatul Iacob Pistiner... Să pornească în cărduri ameninșătoare spre palatul episcopului Majláth? Nu cred, fiindcă s'ar opune canonicii dela Blaj... O singură primejdie serioasă există: dnii Vaida-Maniu în fruntea falangei de devotați ar putea lua cu asalt prefura, unde s'ar instala biruitoři o după masă, până ce țărani chemați de lucrul câmpului s'ar răzleți pela casele lor...

Prin urmare: nimic.

* * *

Și totuși va fi ceva... Pe deasupra Ardealului va trece în clipa aceea ca o fâlfăire aspră și rece... Puțini vor ști că e răsul regentului Horthy din palatul dela Buda, unde se va prăznuți o mare isbândă...

OCTAVIAN GOGA

Săptămâna patimilor

Joi

Miezul nopții. Dorm în pace suferințele umane.
Vâl de liniște plutește pe grădina Ghetsimane.
Jos, pârâul Cedron cântă, presărat cu flori de stele...
S'ar părea că'n noaptea asta dorm și duhurile rele.

Dorm pe-aproape ucenicii, iar Isus în fund se roagă.
Deodată din visare tresări grădina 'ntreagă.
S'auzi sărutul Iudei... licări o spadă 'n aer...
Și măslinii murmură deșteptați de tristul vaer.

Vineri

Cer albatru... și Golgota geme 'n răcnet de barbari.
Suferă pe crucea morții Dumnezeu între tâlhari.
Buza lui Isus e arsă, fruntea sângeră de spini.
Torturat de remușcare, plânge Iuda sub măslini.

S'a 'nnoptat în miezul zilei: cerul nu mai vrea să vadă
Adevărul și iubirea date răutății pradă...
Un suspin: „O, tată, tată, pentruce m'ai părăsit“?...
Dumnezeu se 'nduieșează... negurile s'au topit.

Capul Fiului se pleacă... sufletul e mântuit.
Tremură 'ngrozit pământul și... „scriptura s'a 'mplinit“.
Uluiși, răstignitorii, au rămas fără cuvânt.
Unde-va, de-un pom, atârnă Iuda clătinat de vânt.

Sâmbătă

Ceru 'ntunecat se 'ntinde ca un doliu de năframă
Peste lumea 'n care plânge o fecioară și o mamă.
Ucenicii-orfani de Domnul, rătăcesc stingheri pe uliși.
Adevărul zace 'n groapă între spețe și 'ntre sulii.

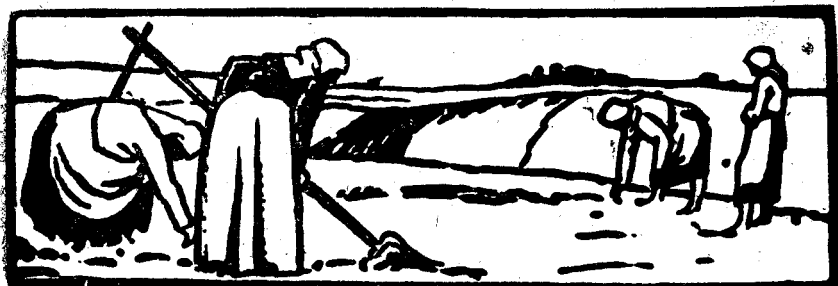
Cântec, dansuri și bacante în palatul lui Pilat.
La custodele cetății cei mai mari s'au strâns la sfat.
Patru paznici lângă piatră, adunați din patru părți,
Nici nu bănuiesc, sârmanii, că-au să fie scriși în cărți.

Duminică

Ingerul cu-aripe de raze a venit din slăvi cu zorii.
S'a cutremurat pământul, înlemnit-au păzitorii.
Glas de inger... groapă goală... amușită orice gură...
S'a 'mplinit din vorbă 'n vorbă profeția din Scriptură.

Adevăr zic: se schimbă în aureolă spinii.
Șoapte dulci de mângăere răspândeau în vânt măslinii.
Și pe când natura 'ntreagă se scâldea 'n lumină nouă,
Se răsfrânse peste lume blândul zâmbet: „Pace vouă“!

GEORGE A. PETRE

Șvabii, cari se deșteaptă

Nu cunoașteți orașul Carei? Atunci, ascultați să vă istorisesc un fenomen de psihologie etnică. Să vă vorbesc de mișcarea de redeșteptare a unei populații, care se petrece în raza acestui oraș și care trebuie să intereseze pe orice român, cu pretenții de intelectualitate.

Careii este un orașel situat pe fâșia graniței noastre de către Ungaria, cam la jumătatea distanței dintre Oradea și Sighetul Marmației. Oraș de șes, cu fizionomie mai mult germană. Strade largi, cam prăfoase, clădiri mari, biserici și școli de toate gradele și confesiunile, sinagogi și mănăstiri ale maicei catolice.

Populația orașului (vreo 25 de mii) aceeaș mixtură etnică, ce se înfâlnește aproape în toate orașele Ardealului. Orașul e mort, n'are nimic interesant. Dacă însă, întâmplător, vă veți abate odată prin partea locului, nu cumva să nu vizitați castelul princiar al contelui Károlyi care se înalță, ca o cetate, împrejmuită de un parc secular, tocmai în centrul orașului, pe care-l domină de vreo 200 de ani, sub toate aspectele. Dacă veți nimeri într'o zi de târg, să treceți prin imensa piață, care se desfășoară în fața castelului. Printre șirele nesfârșite de căruțe cu cai mari și bine hrăniți, veți vedea târguind și povestind roiuri de țărani robuști, cu fața roșcovată, cu părul mai adesea blond, în haine de postav negru, ce diferă de portul unguresc. Iar ascultându-le graiul timpanul dv. va fi atins de accente unui idiom, care vă va aminti dialectul țăranilor din Bavaria.

Sunt șvabii dela nordul țării. Este una din minoritățile, cu care trăim sub acelaș acoperiș și care numără vreo 75.000 de suflete. Ei formează grosul târgurilor la Carei și la Satu-Mare, cele două capitale ale ținutului, clădite în bună parte de strămoșii lor, în raza cărora se întind, răsfirate pe șesul fertil al Someșului nostru, cele 30 de sate șvăbești ale Sătmarului. Mai bine zis: comune tip urban, cum ați văzut în Banat. Străzi drepte și enorm de largi, case mari de piatră,

vopsite în culori predominante de galben, cu 3-4 ferestre la stradă, cu depende și gospodării ordonate, tradând dela prima privire bunăstare și curățenie și respirând acea atmosferă de muncă harnică, de liniște religioasă și de civilizație rurală, care se degajează din toate așezările germane.

Colonizarea șvabilor

Comunele acestea, unele pur șvăbești, altele amestecate cu români sau unguri, nu sunt mai vechi de 200 de ani și ceva. Intocmai ca sașii din Transilvania (cari au început a veni însă înainte cu 700 de ani), întocmai ca șvabii din Banat, acești șvabi dela Nord sunt și ei coloniști.

Istoricul colonizărilor, deși e foarte interesant, îl vom rezuma în două vorbe, ca să nu deviem dela obiect.

După pacea dela Sătmar, pela anul 1712 marele proprietar Károlyi, drept răsplată pentru că trădase pe Rákóczy, obține dela Împăratul, pe lângă titlul de conte, toate imensele moșii ale familiei insurgentului din capul „Curuților”.

Pământ era cât vezi cu ochii, dar n'avea cine să-l lucreze. Bărbații din satele vecine, unguri și români, pieriseră mulți în războiu. Trebuiau mâini harnice și pricepute.

În părțile Rinului, prin jurul lacului Boden, prin Würtenberger, țaranul german era ieftin, pământul sărac. Contele, cu concesiune dela Împăratul, trimite emisari și peste câteva săptămâni sosește primul transport: 100 de familii, în frunte cu preotul lor Holzer. Sunt cei dintâi coloniști șvabi pe moșia contelui maghiar. Acestora le urmează alte și alte exoduri. Vreme de 80 de ani tot vin. Satele răsar ca din pământ. Pentru că șvabii veneau cu tot avutul lor, cu femei, cu copii adesea cu preot cu tot. În mijlocul noului sat se înalță numai decât o biserică mare, cu ziduri groase de cetate, cu coloane gotice cu turn înalt, ca la ei acasă. În umbra bisericii, școale și casa parochială, având aceleași proporții largi, impunătoare. Pământul era Canaan; oamenii harnici și pricepuți la ogoare, muncesc și strâng banul cu nouă noduri și plătesc dările regulat. Satele înfloresc. Copiii merg la școală, unde 2—3 învățători îi învață în limba lor strămoșească, iar Dumineca poporul umple biserica cea mare, cântând psalmuri din biblie, acompaniat de orgă și ascultând predica preotului, în limba lui Luther. Era în adevăr o insulă germană, în toate aspectele și manifestările ei, care confina să-și ducă pe noul pământ viața ei specifică și ordonată de-acasă, din țara mamă.

În asemenea condițiuni au trăit șvabii până bine de curând, până înainte cu 30—40 de când dela Budapesta se pornesc, ca un torent cutropitor, valurile politice de maghiarizare.

Atunci începe și procesul de *maghiarizare a șvabilor*.

— „Cine se hrănește din pământul Ungariei milenare trebuie să învețe limba națiunii dominante și să se declare ungar. În caz contrar este un rău patriot și un indezirabil!” — era noua lozincă a stăpânilor de pe malul Dunării.

Satele șvăbești erau niște cetăți inexpugnabile. Atacul trebuia dat cu calcul șiret. Ca toți catolicii, șvabii sunt un popor religios. Domnul și stăpânul sufletelor este preotul. Numai cu ajutorul preoților putem maghiariza pe șvabi — și-au zis agenții oficiali ai Budapestei. Să luăm deci pe finerii șvabi, cari vor să se facă preoți și să-i creștem noi, în seminarele catolice maghiare. Să le infiltrăm altă limbă, altă ideologie și altă cultură. Zis și făcut. Când tânărul candidat părăsea seminarul, era fasonat gata. Era perfect dresat pentru rolul de agent al maghiarizării în mijlocul turmei, din rândurile căreia se ridicase.

Locul bătrânului preot șvab, care se muta în lumea dreptilor, după ce o viață întreagă cuvântase poporului său adevărurile lui Cristos în limba strămoșească, îl ocupă, în fiecare sat, câte un astfel de tânăr păstor, care venea cu același nume pur german, cu același păr blond, cu aceiași ochi albaștri, cu același sânge, dar cu alt graiu pe buze. Liturghia le-o slujea latinește, iar predica le-o spunea acum pe un-gurește. Și bieții oameni nu pricepeau glasul păstorului. Din porunca preotului, care era directorul școlii, domnul învățător începe în școală cu abecedarul un-guresc. Copiii buchisează, țărani tac și se supun, căci așa sunt vremurile. Limba germană este isgonită în chipul acesta, clasă de clasă, an de an, pentru a fi înlocuită cu nobila limbă a lui F rpad. Azi într'un sat, mâine în altul, după cum se primenea popa și dascălul, cu elemente finere.

Așa se începe procesul de maghiarizare a șvabilor.

Iar acela, care deschide ușa staulului, pentru ca lupul să intre în turmă este — însuși *păstorul*. Nu cred să mai existe un fenomen similar la alt popor din lume. Notarul satului vine după aceea, pentru a contribui și el la accelerarea procesului nefast. Deviza lui, la fă-cerea recensământului, era să fabrice unguri și din pietre. Deci, tot țărănul șvab, care îndruga ceva un-gurește, cât învățase din școală, era trecut ca „maghiar“. Cu acest procedeu micii Potemkini ai Ungariei milenare au creiat sute de sate un-gurești — pe hârtie! Firește, politica aceasta, în realitate nu schimba de loc fizionomia satului. Dacă copiii vorbeau în școală un-gurește, iar pe stradă salutau (din ordin) cu „jó napot“ și „dicsértessék“, în schimb acasă în familie se vorbea tot șvăbește, ca mai înainte, portul, obiceiurile, etc., rămânând nealterate. Ea a avut însă o altă consecință. A avut darul să altereze sufletul și să denatureze conștiința poporului șvab.

Două conștiințe

Politica de maghiarizare a dat naștere unui fenomen deopotrivă de interesant pentru psihoholog și de instructiv pentru omul politic.

Copilul șvab, în școală era silit, mai bine zis era deprins de către învățător, să răspundă la anumite întrebări într'un anumit fel. La întrebarea: Ce ești tu? avea să răspundă de acum: *eu sunt ma-ghiar*. Întrebarea aceasta în special li se adresa des și se repeta mereu, ca orice dresură, mai ales în vederea inspecției domnului revizor, în carnetul cărui fiecare învățător se trudește să fie bine notat. Același

scop serveau poeziile patriotice, din cari una incepea așa: *Magyar vagyok én, magyar az én hazám.* (Ungur sunt eu, ungrească este țara mea). Copiii se deprind ușor cu lucrurile acestea. La vârsta de 6—8 ani băiatul învață orișice-i dai, dacă nu altfel, papagalicește. Mecanizarea și spiritul de imitație joacă mare rol în școala primară. Mai ales aici, în părțile ungurești. Copilul șvab știa deci să răspundă masinal: eu sunt maghiar.

Aceasta nu era însă o declarație conștientă. Era o simplă obișnuință, o mecanizare, ca orice lecție făcută în limbă străină. Când era însă mai mărișor băiatul observa el și simțea involuntar, că *aceasta nu este adevărat.* Că el nu este ungur, ci e șvab. Fiindcă din momentul ce scăpa de sub mână învățătorului, pe stradă, acasă, la câmp el vorbea o altă limbă, care nu era cea maghiară. Simțea, dar tăcea. Iși dădea el seama, că la anumite ocazii și în fața anumitor persoane (cum sunt popa, învățătorul și notarul) el trebuie să spună, că este ungur. Căci dacă nu, e rău. Dascălul îl pedepsește, iar părintele la ora de religie îl canonește și mai rău. În fine, așa spun și ceilalți, bagseamă așa se cuvine. Nu e frumos, în fața domnilor, să spui că ești șvab...

Înțelegeți, foarte bine, cum grație acestui firesc raționament, în sufletul micului șvab, — conștient de origina lui, dar nevoit uneori să se declare ungur, — încolțesc și prind rădăcină *două conștiințe.*

Două conștiințe, care în fond se exclud și totuși pot trăi în aceeaș găoace, deopotrivă de vii și de dezvoltate. Una era cea sădită de natură, cea moștenită de acasă prin sânge și limbă: *conștiința cea adevărată, care-i spunea hofărât, că el este șvab și nu altceva.* Ceealaltă era cea sădită în mod artificial, prin obișnuință și dresură, era *conștiința oficială sau de circumstanță.* Aceasta o îmbrăca numai la ocazii, cum te îmbraci Dumineca în alte haine. Dacă, cum spuneam, în viața psihică aceste două conștiințe nu se exclud — cazul evreilor noștri din Ardeal, cari și azi se simt unguri — ele nu sunt totdeauna egale ca grad de intensitate. Băiatul din școala primară avea conștiința naturală de sigur mai vie și mai puternică, decât pe cea artificială. Ajuns în liceu, amestecat cu colegi maghiari ani de-a rândul, conștiința cea de circumstanță — grație mediului creștea mereu, ca brusturele după ploaie. Conștiința lui șvăbească redusă la tăcere, se retrăgea mereu în umbra inconștientului, iar uneori se ofilea, ca floarea copleșită de urzici. Educația maghiară poartă de grijă în privința asta. Ajuns în viață, tânărul intelectual șvab, ca preot, avocat sau doctor se așeza la oraș și pentru a-și crea posibilități de trai mai ușoare și condiții de afirmare mai prielnice în viața publică se vedea nevoit să-și maghiarizeze și numele și să-și renege tot mai mult origina. Conștiința națională adormea în unele cazuri până într'atâta, încât la ocazii festive intelectualul șvab era tentat și el să creadă că strămoșii săi în adevăr n'au venit în Sătmar deodată cu popa Holzer din Germania, ci au venit deodată cu Arpad, din stepele Asiei...

Toți desnaționalizații popoarelor subjugate au avut acest frist apanaj sufletesc al celor două conștiințe. Țăranul șvab însă — e ușor

de ghicit — și-a păstrat cu toate astea conștiința lui etnică, care n'a putut fi stârpiță de bruma falsificatoare, aruncată asupra ei în școala primară.

Ei a rămas acelaș șvab în toate privințele, suportând resemnat chiar ocara de „șvab prost“ („buta sváb“) pe care foarte adesea i-o arunca în față fibirăul ungur, uitând, că cu o simplă sudalmă invadează toată statistica notarului său.

Explicabil, deci, pentru ce procesul de maghiarizare a șvabilor a dat rezultate numai parțiale, în general roadele lui fiind efemere și numai de suprafață.

Ravagiile acestui proces diferă după loc și împrejurări. Sunt comune în care a pătruns mai adânc, altele în care maghiarizarea a rămas infructuoasă, redusă numai între pereții școalei. *Din 30 de comune abia în 5—6 a ajuns limba ungurească să predomine ca limbă de conversație în sat.* În toate celelalte țărani vorbesc între ei șvăbește, iar bătrânii nu știu decât șvăbește.

Numai copiii de școală și fineretul (flăcăii și fetele) o dau pe ungurește. Noua generație obișnuia să se numească „magyar sváb“, adică „șvab maghiar“, o altă monstruoziitate etnică, creată de spiritul public al fostei stăpâniri. Limba șvăbească însă n'a fost isgonită cu totul din nici un sat și n mai multe comune s'a predat în școală limba germană, ca obiect de studiu separat, chiar și sub regimul unguresc.

În starea aceasta i-a găsit pe șvabii dela Sătmar regimul românesc: *cu conștiința atrofiată.*

În continuare vom arăta procesul de redeșteptare națională și lupta acerbă, în care s'au încăierat, sub ochii noștri, cele două conștiințe ale poporului șvab.

GH. TULBURE

Adevărul

Unul singur între fiii oamenilor, în cursul timpurilor a îndrăznit să spună despre sine că este adevărul. „Eu sunt calea, adevărul și viața“. Afirmatia nu privea numai învățătura, ci însăși persoana lui Isus. El, în întreagă ființa sa, constituia adevărul. Lumea păgână, în persoana lui Pilat, s'a îngrozit și numai de afirmarea în fața lui, că Isus a venit să vestească adevărul, și cu uimire l-a întrebat: Ce este adevărul? — Iar neamul cel vecinic al lui Israel i-a hotărât moartea lui Hristos pentru că ei întrevăzură și în înțelesul mai larg al afirmației: noul proroc nu numai vestea adevărul, ci era El însăși, vestindu-se pe sine Fiul lui Dumnezeu.

Cel ce venise să regenereze lumea și să ridice pe om la cinstea cea dintâi, nu a luat în seamă nici scandalizarea fățarnică a lui Israel, nici îngrozirea lumii păgâne, ci a mers pe drumul său, pecetluind prin moartea și învierea sa, afirmația ce făcuse că el este adevărul. Drumul făcut din ziua de Florii, când poporul îl primea cu Osana și-i așternea calea cu ramuri verzi de finic, și până în Vinerea mare când a fost ridicat pe Golgota în zarea lumii, pironit pe cruce, a săpat în stâncă descoperirea cea nouă: Adevărul nu e întreg când rămâne la vestire, el trebuie să trăiască în tine atât de adânc, atât de organic, încât fiecare act al tău să fie realizare a lui, fiind gata să-ți lași și viața pentru el.

Adevărul nu fructifică viața omenească numai prin vestire, ci mai ales prin realitățile lui în propria ta viață. Vestirea, teoria, e numai haina din afară. *E necesar să trăiești adevărul vestit* pentru că el să poată folosi lumii.

Și aceasta e descoperirea cea nouă făcută omienirii pentru mântuirea ei: pentru desăvârșirea vieții în frățietate, în dragoste, în milă, în iubirea deaproapelui, în biruința culturii și a civilizației.

* * *

Avem o vorbă din bătrâni, născută din experiență milenară: „Adevărul umblă cu capul spart“. Ceea ce se strecoară ușor și pro-

fitabil prin vieață, nu este adevărul, ci minciuna, insinuarea, denaturarea, lingușirea, lipsa sincerității, — adică toate formele prin care se înconjură exprimarea adevărului. Adevărul a umblat aproape totdeauna cu capul spart, și înainte și după pilda dată de Mântuitorul.

Dar ni se pare că numai adevărul vestit, nu și cel trăit de cineva. Lumea nu iubește să i se spună adevărul în față. Vestirea lui ca teorie; ca doctrină, e în general acceptată, sunt vremuri în care cel ce-l vestește e purtat în triumf. Dar îndată ce el este aplicat la vieața lui nu faci decât să ridici vălul de pe vieața intimă a altora, să arăți ranele ascunse de ei cu îngrijire, — cu siguranță că vei umbla cu capul spart.

Aproape nu este om care să nu se supraprețuiască, să nu năzuiască, mai ales, să apară în fața altora mai bun, mai cinstit, mai superior decât este în realitate. Și omul nu te va ierta nici odată că l-ai desbrăcat de podoaba lui închipuită, de calitățile sale ireale, la care ține de obicei mai mult decât la cele reale.

Dar crezându-te propovăduitor al adevărului nici nu ai făcut mare lucru dacă te mărginești să ridici vălul sub care se ascunde mizeria morală a semenului tău. Demascarea celor răi n'are decât un folos trecător. De cele mai multe ori dacă cei lăsați în golăteala ființii lor sunt puternici prin bani ori poziție socială, — vei umbla cu capul spart, ba poate vei ajunge în ochii mulțimii un caragios. Alteori cel demascat va reuși să se acopere cu o haină și mai strălucitoare, decât a fost cea sfârticată de tine.

Dacă prin vestirea ta nu ai reușit să-i atingi spiritul, să-l miști, să-l cutremuri, să-i crești posibilitatea unei vieți noi, — propovăduirea ta merge 'n vânt.

De-aici scepticismul din vorba bătrânească: Adevărul umblă cu capul spart. Dacă vecinic vor fi oameni cari să vestească adevărul, și mai ales cari să ridice vălul de pe păcatele altora, — cei mai mulți, cari se cred mai cuminiți, nu vor râvni la cinstea de-a umbla cu capul spart.

* * *

Dar nici nu acesta e drumul întreg pe care mergând poți ajunge la biruința adevărului. El nu învinge prin cuvinte, ci prin faptul că-l trăești însuși. E necesar ca propovăduirea să fie întemeiată pe vieața ta, în toate actele, în toate realizările ei. Din veci cea mai folositoare vestire a fost pilda, vieața însăși. Dacă adevărul a fost acceptat în toate timpurile cu anevoință, și adeseori a fost respins, motivul nu e a se căuta în lipsa înțelepților cari să-l vestească, ci a înțelepților cari să-l pună în practică în propria vieață.

Combinarea vestirii adevărului cu trăirea lui de tine însuși dă singură impresia, convingerea adevărului integral. Este adevărat că și în cazul acesta adevărul umblă de cele mai multe ori cu capul spart. Dar, spart capul, rămâne realitatea cea mare: pilda unei vieți. Și după ce vestitorul a fost restignit pe cruce, sau a expiat de altă moartă

silnică, sământă aruncată de el începe a încolți, și adeseori pe urma lui crește vegetația cea nouă și puternică, neamul cel nou al oamenilor cari trăesc după adevăr.

* * *

Mă gândesc adeseori că dacă în țara noastră ar fi numai un sfert de oameni cari să și trăiască în ei înșiși adevărul vestit, — regenerarea noastră ar fi asigurată în cel mai scurt timp.

Intr'adevăr puține popoare se pot mândri cu atâtea minți limpezi, cu atâtea inteligență sclipitoare ca neamul nostru. La noi aproape orice intelectual se pricepe să facă cu precizie diagnosticul maladiilor de cari suferim. Rămânem uimiți văzând cu cât ușurință, fără nicio nevoie de o prea mare încordare intelectuală, românii noștri știu pipăi ranele adevărate ale țării, ale vieții publice. Vestesc cu toții adevărul, ca și când viața întreagă nu ar avea altceva de lucru decât să-l cerceteze.

Și nu ne oprim numai la teorie, la vestirea lucrurilor rele ce ar trebui dărâmate, ci spunem cu cutezanță multora adevărul în față. Ba trecem și la indicarea măsurilor de îndreptare. Și nu s'ar putea afirma că soluțiile date de cei mai mulți, sunt proaste.

Și cu toate aceste ne zbatem ca peștele pe uscat. Pentru că nu îmbinăm vestirea adevărului cu realizarea lui în viața proprie. Noi voim să triumfe adevărul în alții, nu în noi. Rămâi de multeori uimit, desorientat, când cunoști mai de aproape viața intimă, ca și cea publică a cutăruia care se erijează în mare vestitor al adevărilor fundamentale care trebuie să biruiască în Țara noastră. Rămâi desamăgit și adeseori scandalizat când te convingi ce este la spatele unei mari campanii de presă, de o pildă, dusă în numele adevărului.

Căți vestitori ai regenerării etice și națiunile nu sunt la noi cari, în intimitate, înghit cămila!

Și atunci toată propovăduirea nu poate fi decât vorbe în vânt, sclipitoare vorbe adeseori, ademenitoare pe o clipă pentru cei ce nu cunosc dedesubturile, — dar efectul lor va fi, curând ori mai târziu, nul.

Deci dacă numai un sfert dintre cei ce spun adevăruri mari și adevărul în față, s'ar nizuși să-l realizeze în viața lor intimă, să se ofere pe sine pildă mulțimii, să fie gata a aduce jertfe pentru o astfel de viață, cât de repede ni s'ar deschide perspectiva unei alte înfățișări a vieții publice și de Stat. Acest sfert ar fi, în primul rând, ei înșiși, altfel de oameni: activitatea lor ar fi primele pietre de temelie. Iar pilda dată ar fi cea mai hotărâtoare îndrumare pentru viața altora.

E necesar să trăești însuși adevărul vestit. Altfel umplem o țară cu învățători ipocriți, cari nu vor avea un singur elev. Chiar de ar putea ademeni pe cineva pe un ceas, în cel următor vor fi părăsiți, crescând în jurul lor desiluzia, desgustul, ba chiar și ura.

I. AGĂRBICEANU

Ofensiva producției

Se vor împlini în curând cincisprezece ani, de când Ion I. C. Brătianu, răposatul șef al partidului liberal, printr'o faimoasă scrisoare trimisă de pe câmpiile Bulgariei, — unde armata română se duse să pună capăt fierberii balcanice, — proclama nevoia urgentă a unei noi legiuiri agrare, întemeiată pe exproprierea câtorva categorii de latifundii. Nu era vorba, încă, de desființarea totală a marelui proprietăți, îndeplinită mai târziu, la Iași, în zilele de grea amenințare a revoluției rusești; totuși, simpla enunțare a principiului exproprierei constituia, pentru acele vremuri, un act de netăgăduită îndrăzneală.

N'ar fi, poate, inutil, să amintim în treacăt, momentul în care s'a produs această lovitură. La cârmă se găsea partidul conservator, regrupat în jurul lui Titu Maiorescu, a cărui îndemănare recoltase un strălucit succes în politica externă. Deși părăsise puterea abia cu doi ani în urmă, Ion I. C. Brătianu nu putea să vadă cu ochi buni această întărire a adversarilor săi, cari aveau destule motive să creadă într'o prelungire a guvernării lor. Printr'o fericită inspirație, ghicind că trebuie să lovească într'un punct cu deosebire sensibil, partidul liberal, prin noul său conducător, care se arăta foarte dispus să primească anumite sugestii ale doctrinei poporaniste, a răscolit, de sub cenușa încă fierbinte a răscoalelor din 1907, mereu prezenta problema țărănească. Atacul a reușit. Cu toată autoritatea, pe care și-o câștigase pe terenul aranjamentelor diplomatice; cu toată anexarea fericită a Cadrilaterului; cu toată aureola păcii de la București, unde Titu Maiorescu jucase rolul unui mic arbitru al Europei orientale, partidul conservator, pus în fața unei supralicitări de politică internă, cu desăvârșire dezarmat, s'a văzut nevoit să cedeze locul său vestitorilor de reforme.

Se desfășura astfel, fără ca cineva să bănuiască, ultimul act din tragedia unui mare partid politic, care, în ciuda unor merite însemnate în istoria modernă a României, primea o lovitură de pe urma căreia nu-i mai era dat să se ridice. (Nicolae Filipescu, singurul om,

care ar fi fost în stare să mântuiască ideea conservatoare, înțelegând noile exigențe de viață ale României-întregite, pentru înfăptuirea căreia se sbuciumase ca nimeni altul, s'a stins la câteva zile după intrarea noastră în războiul mondial). Nu vom cerceta acum cauzele acestei prăbușiri, nici nu vom căuta să descoperim vinovații. Rămânem deocamdată la această constatare: *la 1913, partidul liberal a luat asupra sa sarcina de a rezolva chestiunea agrară în România, prin sporirea și întărirea micii proprietăți țărănești*. Ar fi timpul, să ne întrebăm, cum a fost dusă la îndeplinire această misiune, fiind seamă, de faptul, că în acești din urmă cincisprezece ani, partidul liberal a guvernat singur aproape doisprezece, legiferând după bunul său plac, ba îngăduindu-și chiar să facă, în două rânduri, un fel de *tabula rasa* din legiferarea predecesorilor săi.

În felul acesta, subliniind mai întâi împrejurarea, că partidul poporului n'a avut răgazul necesar pentru desăvârșirea legilor privitoare la împfoprietărire, votate în Parlamentul de la 1920, și reamintind abuzurile săvârșite mai târziu, de organele chemate să aplice aceste legi, în frunte cu celebrul Comitet Agrar, vom ajunge să înregistram ciudățenia, că *abia acum se examinează în partidul liberal consecințele economice ale reformei agrare, abia acum se vorbește despre organizarea micii proprietăți țărănești*, a cărei fortificare părea hotărâtă la 1913, *abia acum se anunță o ofensivă a producțiunii*. Iar cel, care a sunat din trâmbița de alarmă e un fost conservator: dl C. Argetoianu, unul din adversarii bine cunoscuți ai exproprierii, el însuș mare latifundiar altădată. Vom vedea, dacă, cel puțin de data aceasta, ne găsim înaintea unor soluții nimerite.

Primele pregătiri ale acestei așa numite ofensive le-am văzut exteriorizându-se deunăzi, la congresul agronomilor, unde actualul ministru al Agriculturii a trecut, ca să zicem așa, în revistă forțele combative de cari dispunem. D. C. Argetoianu a rezumat situația astfel: „Neavând posibilitatea să influențăm transacțiunile internaționale, prin urmare prețul, și neputând comprima cheltuielile de producțiune, nu avem decât o soluție: pe aceeaș întindere de pământ, cu aceeaș cheltuială și cu acelaș efort să producem mai mult prin metode de muncă mai rașionale“. Deslegarea, deci, e simplă: cultură sistematică a pământului, adică exploatare intensivă, cu asolamente, irigații, arătură mecanică la adâncimi respectabile, cu o selecțiune științifică a semintelor... Și cu mai ce? Cu toate celelalte rețete, pe cari e gata să le prescrie orice inginer-agronom, proaspăt sosit de peste graniță, aducând o diplomă în buzunar și experiența nu știm câtor luni de practică, la o mare fermă-model din Danemarca. Foarte nișeriți colaboratori, pentru o clasă de agricultori înstăriți, având la îndemână capitalurile trebuincioase și dispunând de un inventar agricol complet, hotărâți să preîntâmpine o concurență primejdioasă pe piața mondială prin ridicarea rașională a rentabilității solului arabil. Dar un asemenea tratament nu se poate recomanda decât în ironie sârmanilor noștri plugari, de curând împroprietăriți, cari sunt lipsiți și de unelte și de capital, compleșiți de truda nefolositoare a brațelor și încărcăți

de camete acumulate an de an. E ca și cum un medic de suburbie ar recomanda unui vagabond atins de tuberculoză o cură de iarnă la Davos. . .

La congresul agronomilor, d. C. Argetoianu a vorbit despre nevoile agriculturii noastre ca un mare proprietar, sau, dacă vrei, ca un mare ironist.

Înțelegem pentru ce actualul ministru al Agriculturii, recent convertit la ideea liberală, pornește de la principiul, că statul nu se simte dator să intervină pentru a feri pe agricultor de o depreciere dezastruoasă a prețului muncii lui, și lansează sentința fără apel, că specialiștii necesitate de cultura pământului nu se pot reduce. D. C. Argetoianu are aerul să spună: „Știu, că agricultura a ajuns o întreprindere deficitară; știu, că plugarul nu-și poate vinde recolta în condițiuni, cari să-i asigure un câștig onorabil; știu, că suntem amenințați să rămânem cu ogoarele pustii; dar ce să fac? Guvernul nu poate să se amestece în acest fatal proces economic. N'avem decât să producem mai mult, cu aceeași cheltuială, pe aceeași întindere de pământ, prin metode de muncă mai raționale. . .” Acest limbaj ar fi, firește, îndreptățit, dacă nu s'ar sprijini pe o concepție cu totul nepotrivită cu stările de lucruri de la noi.

Reforma agrară a însemnat o răsturnare de raporturi economice (pentru a nu mai vorbi de consecințele ei sociale), înfăptuită pe cale de legiferare. A fost un act revoluționar, adus la îndeplinire fără nicio zguduire, dar sărind dincolo de linia de evoluție normală a societății românești. Așa fiind, statul nu se poate retrage la o parte, ca să privească în calitate de spectator indiferent, la urmările schimbărilor, pe cari el însuși le-a inițiat și le-a deslănțuit. Dimpotrivă, intervenind odată, la obârșia procesului de prefacere a regimului său agrar, a contractat obligația să consolideze până la un perfect echilibru, noua configurație de forțe producătoare, care a luat naștere astfel.

În lumina acestor adevăruri, noi contestăm, deci, afirmația, că guvernele pe de o parte nu sunt în stare să influențeze asupra prețului produselor agricole, și pe de alta nu găsesc mijlocul de a reduce cheltuielile de producție agricolă. Se înțelege, nu au la îndemână, pentru a ajunge la acest scop, mijloace directe, dar le stau la dispoziție numeroase măsuri indirecte. Pentru cei, cari au urmărit discuțiile în jurul acestui subiect, formulele salvatoare sunt demult cunoscute. Le vom reaminti aici numai pentru a reîmprospăta memoria cititorului.

Într-o broșură scoasă de subț tipar în anul 1924, d. Const. Garofid, fostul ministru de Agricultură în guvernul prezidat de d. general Averescu, cercetând metodele prin cari s'ar putea ajunge la o fortificare a întreprinderilor agricole, nu uita nici binefacerile învățământului practic, nici efectele pedagogice ale loturilor demonstrative, nici avantajele irigațiilor sau ale motoculturii, dar, mai presus de toate căuta să găsească adevăratele greșeli pentru a explica îngrijitorul simptom, pe care îl reprezintă în agricultură *micșorarea producției*.

Iată câteva din constatările d-sale de atunci, cari ni se par și azi de actualitate: „Pentru realizarea unui program de reorganizare

agricolă trebuie mijloace și mijloace sunt *banii*. Trebuie creiat un *institut de credit agricol*, care se înlesnească toate investițiile: împăduriri, plantațiuni, irigații, drenaj, îndiguire, construcții rurale, industrie agricole, etc., „*precum și necesitățile de sporire a capitalului de exploatare*“. Va să zică, *mai înainte* de a începe mult trâmbițata „ofensivă a producției“, sau în orice caz, concomitent cu desfășurarea ei, e nevoie ca agricultura să aibă la *dispoziție capitalurile necesare* atâtor lucrări tehnice costisitoare. Almiferi, cum spuneam mai sus, recomandăm mizeriei în zdrențe o călătorie confortabilă în Elveția pentru a se întrema... Ei bine, să ne punem imediat această întrebare: pentru ce nu s'a gândit partidul liberal, în cursul lungilor sale guvernări, să ofere pe seama agriculturii creditele trebuincioase? Scăpând pe micii plugari din ghiara băncilor de uzură cari *inghit* o mare parte din produsul muncii unui an agricol, el ar fi comprimat, *de fapt*, deși indirect, *spesele de producțiune*, ceeace i se pare acum cu neputință.

Să urmărim mai departe pe d. Const. Garoflid, care mai avea atunci câte ceva de spus: „Produsul muncii agricole trebuie *comercializat*. Comerțul de grâne, în special, e foarte anarhic și *impovărat cu cheltueli*. S'a încercat în trecut oarecari mici organizații cooperative pentru vânzarea cerealelor; câmpul lor de activitate era prea restrâns și roadele n'au fost mari. Azi, când țaranul devine proprietar pe nouă zecimi din pământul agricol al țării și nu are pregătit nici adăpostul necesar al acestei producții și nici priceperea deplină comercială, *el este expus să piardă foarte ușor la vânzarea cerealelor ceea ce câștigă la pământ*“. Ceeace însemnează, că prin organizarea comerțului de cereale, această pierdere se poate înlătura, punând în mâna agriculturului *prețul real* al produselor sale. Se mai poate spune, în asemenea condițiuni, că „nu există posibilitatea de a se influența asupra prețului?“ Asupra prețului mondial, evident că nu. Dar, guvernele cu grije pentru pătura agrară a țării au avut și au încă posibilitatea de a feri pe producători de riscurile neplăcute ale jocului transacțiilor internaționale, în vârtejul cărora ei se găsesc prea puțin înarmați.

În loc să facă acest lucru, partidul liberal a contribuit, prin politica sa economică de până acum, să anihileze rentabilitatea plugăritului. Ne referim din nou la broșura dlui Const. Garoflid: „Astăzi, deși prețurile mondiale ale produselor agricole sunt mari, totuși regimul economic la care este supusă la noi agricultura oprește orîșice încercare de îmbunătățire tehnică. Conduși de ideea fixă a ieftenirii traiului, guvernării apasă agricultura cu prețuri maximele, taxe de export, contingentări, prohibițiuni. E un semn de nepricepere economică, când din cauza taxelor mari, cerealele nu se exportă, lemnele putrezesc în depozite, iar cultura grâului a scăzut la jumătate“. Aceste rânduri au fost scrise acum patru ani. D. Const. Garoflid dădea următorul avertisment: „Menținerea taxelor la export la cereale și îngreunarea sau prohibirea exportului de grâu și vite însemnează ruina lentă a principalei noastre industrii și a celei mai numeroase clase a țării. Pierdem

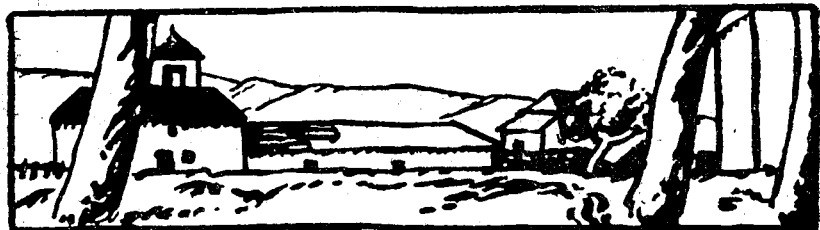
astfel ocazia unică, acum când Rusia nu mai poate exporta, de a acapara piețele de desfacere ale Europei centrale și de a pune bazele solide pentru lupta economică viitoare". Prin urmare: „In politica vamală se va ține seamă de interesele agriculturii, atât la stabilirea convențiilor comerciale, cât și prin reducerea taxelor, cari scumpesc importul mașinelor și uneltelor agricole". Încă odată, punem un punct de întrebare: ce s'a îndeplinit din toate acestea?

Iată, totuși, privit în toată întregimea lui, un program agrar pe îndrumările căruia s'ar putea clădi dela temelie, așezându-se pretutindeni acei stâlpi puternici de susținere, indispensabili pentru orice zidire trainică. E de prisos, cu alte cuvinte, să i se ceară plugarului împrietărit de curând să treacă la o cultură sistematică a pământului, mai înainte de a i se asigura condițiile esențiale de existență. Avem de-a face cu un adevăr elementar. De altminteri, e la mijloc un mare interes național, nu numai un postulat economic, ca exploatarea agricolă a micii proprietăți să fie îndrumată spre prosperitate. Să nu se uite, că țaranul-agricultor înfrunște în același timp două însușiri, pe aceea de lucrător și pe aceea de capitalist. Ambele funcțiuni sociale, în alte părți ireconciliabile, se contopesc în persoana muncitorului liber, complect stăpân pe ogorul, pe care-l ară, îl seamănă și-l seceră cu propriile sale brațe, întrebuițând propriul său capital. Țaranul-agricultor, alcătuind marea majoritate a populației României-întregite, devine astfel o pavăză de neînving împotriva antagonismului dintre clase. Țaranul-agricultor, întrucât e ferit de primejdia pauperizării, rămâne suprema cheazășie a actualei noastre așezări, legitimată de puterea creatoare a ideii naționale.

În schimb, falimentul micii proprietăți ar însemna la noi triumful celor mai desmetice sugestțiuni. Dacă nu i se asigură fiecărui plugar harnic, pe lotul său individual, un izvor omenesc de câștig; dacă proaspăta lui gospodărie, debilul lui atelier agricol, sucumbă sub atâtea greutăți ale începutului; dacă guvernele privesc impasibile la această zadarnică irosire de elanuri, țaranul-agricultor devine, pur și simplu, un proletar nedreptățit, iar proprietatea sa un titlu fictiv, copleșit de ipotecă. Statului îi revine, deci, îndatorirea de a da o deslegare acestor probleme, punând la dispoziție *creditul necesar înzestrării gospodăriilor agrare și garantând rentabilitatea muncii pământului*, printr'o politică de permanentă ocrotire a comerțului cu cereale.

Nu mai e nevoie să arătăm, că partidul liberal, refuzând să-și recunoască această sarcină, și mulțumindu-se să rămână un martor, — cel mult binevoitor, — în procesul de formație a noii burghezii țărănești, e vinovat mai întâi față de sine însuși, dar greșește, mai ales, față de marile destine ale viitorului acestei națiuni. Alții vor fi datori să ia asupra lor acest rol, dacă nu voim să naufragiem într'o zi în apele turburi ale comunismului. Fiindcă, înapoi la latifundii, înțelege oricine, nu ne mai putem întoarce...

ALEX. HODOȘ

De dragul unui zâmbet

Am căutat fericirea din ceasul când am simțit și sufletește, nu numai trupește, căldura razelor soarelui. Am căutat-o din ceasul când murmurul apelor s'a lovit întâia-oară de pereții sufletului meu. Am căutat-o ca s'o închid în suflet și să simțesc de=apuri dulceața ei. Am căutat-o, fără s'o gădesc. Am găsit doar iluzia ei.

Scotocind odată printre cărțile și scrisorile fatei, am dat de un caiet cu amintiri din tinerețe, cu poezii, cu proză poetică și cu sentințe filozofice. La călcâiul unei romanțe de Iulian Grozescu, cântărețul amorurilor din anii șaptezeci și optzeci, (adică din vremea când tata se gândia la mama), era presărată și sentința pe care mi-se părea că am citit-o de nenumărate ori pe nenumărate buze:

— „Fericire adevărată nu există pe pământ“...

— O, suflete, gândiam atunci, când vei scăpa de robia trupului, ca să=ți poți lua sborul către meleagurile pururea inverzite ale fericirii? Când vei trece în epoca eternului zâmbet?

Intre clipele cari se scurgeau cu grăbire, una după alta de=asupra capului meu, se nemerea uneori și câte=0 clipă dulce. Îi gustam tot farmecul, numărându=mi bătăile inimii și șoptind:

— N'ai avut dreptate, tată. Există fericire și pe meleagurile noastre...

— Te înșeli, îmi răspundea un glas venit dintr'un fund de mormânt. Te înșeli și acum, ca și altădată. Pe meleagurile noastre nu există decât iluzia fericirii. Un zâmbet de=0 clipă ori două, o scânteie ce s'aprinde și moare, un cântec vesel, care la urmă te face, totuși, să plângi.

Nici=odată n'aș ști să spun: de câteori cu privirile îndreptate în direcția unui mormânt scump am scos din pieptul meu exclamația:

— Ai avut dreptate, tată! Ai avut dreptate!

Numai când am văzut ochii lui Ion Bulzanu strălucind ca soarele de primăvară, am uitat mormântul care de=atâtea=ori m'a trezit la realitate.

Era la serbarea de sfârșit de an a unei școale. Eu împărțisem premiile la religie: douăsprezece pachetele cu cărți frumoase, legate cu panglică albastră.

Mă găsim încă sub impresia emoției ce se citea pe fețele eroinelor zilei în clipa premierii, vedem încă zâmbetele cu cari ele au răspuns ropotelor de aplauze ale publicului; scânteile ce-au răsărit din douăsprezece perechi de ochi părea că nu s'au stins încă.

Eram emoționat și eu și mă pregăteam să mă retrag. Terenul trebuia să-l cedez directoarei, ca să împartă premiile la celelalte obiecte de învățământ. Dar, apropiindu-se de mine și bătându-mă ușor pe umeri, directoara îmi șopti:

— Continuă, te rog, tot dumneata. Eu, sunt obosită și răgușită. Și până să mă desmeticesc, mă trezii cu o coală mare de hârtie în mâna dreaptă.

N'am fost prea bucuros de această însărcinare. Aș fi dorit să mă amestec și eu în public, să aplaud, să zâmbesc și să râd și eu. De-aceea, când, după-ce desfăcui hârtia și îmi pusei ochelarii văzui pe directoara pornind iarăși către mine, fresării, vesel.

— S'a răsgândit, — îmi zisei, simțind că buzele mi-se mișcă a zâmbet.

Dar, nici poveste de răsgândire. Prinzându-mi un nasture al redingotei îmi zise:

— Anunță, te rog, că Emilia Bulzanu e cea mai bună elevă a școalei noastre și cea mai cuminte!

M'apucau acum să recitez obișnuitele fraze cu laude umflate la adresa purtării bune și a sânguintei, apoi, citii pe rând numele celorlalte eroine, așteptând după fiecare nume sfârșitul aplauzelor. Însfârșit, cu solemnitate în glas și silabizând toate cuvintele, încheiai:

— Țin să constat, că cea mai bună și cea mai cuminte elevă a școalei noastre e Emilia Bulzanu...

Toate privirile se concentrară acum în punctul unde o mitifică brună, roșie ca floarea macului, își ascundea obrăjorii în palme. Aplauzele nu mai voiau să contenească. Numai un bărbat chel și cărunt pe jumătate, răzimat de-un perete într'un colț al salei, părea că nu participă la însufleșirea generală. Cu mânilor încrucișate pe piept își pironi ochii asupra mea. Erau ochi cari ardeau ca vâpaia, aruncând înspre mine mii de scânteii.

Îl priveam și eu fără să-mi mai bat capul cu restul lumii. Ochii mei, așa cu ochelari, cum erau, părea că și-au recăpătat puterea de odinioară, ba, au ajuns chiar la intensitate supra-omenească. Capul omului de lângă perete era înconjurat de-o aureolă, ca sfinții de pe pereții bisericei. Nu l-am văzut niciodată până atunci și totuși, îl cunoșteam. Numele îi era întipărit pe zâmbetul buzelor și pe pupilele ochilor.

După serbare elevele au tras o horă de adio, o veselă inaugurare a mult doritei vacanțe. Ici-colo s'au format grupuri de profesoare, profesori și părinți, iar eu, așezat pe-un scaun lângă pian băteam

tactul muzicii, aducându-mi aminte, că și vacanțele mari au un sfârșit. Imi venia să mă ridic și să mai restesc, în numele întregului corp didactic, încă un discurs:

— Așa, păsărelelor! Vă bucurați acum, că scăpați de noi! Dar, o să se scurgă cu grăbire și zilele vacanței. O să apucați voi iarăși pe mâinile noastre! Fericire adevărată nu există pe pământ, nici pentru voi, nici pentru noi. Ceace există, e un cântec vesel care se încheie cu lacrimi... o horă, după care rămâi mort de oboseală...

A fost o duioasă reverie, din care m'a trezit omul cu văpaia în ochi.

— Dați-mi voie să mă prezint, domnule profesor, — îmi zise. Sunt Ion Bulzanu...

— Mă bucur, mă bucur, — izbucnii, strângându-i călduros mâna. Ești tatăl Emiliei, așa-i?

— Așa-i, — îmi răspunse, săgetându-mă cu scânteile de adineaori.

— Felicitările mele, domnule, îi zisei iarăși. Ai o față excelentă...

— Sunt un tată fericit, — murmură el acum, strângându-mi cu putere mâna. Dumneată mi-ai cauzat această mare fericire. Îți voi fi veșnic recunoscător...

— Nu, nu, — protestai, zâmbindu-i. Singurul vinovat pentru fericirea dumitale e Emilia... (Pe directoare nu voiam s'o trădez).

— A fost bună din ceasul când s'a născut, — mă întrerupse el zâbind și așezându-se lângă mine. Sunt un tată cu patru fete, — mai adăogă scărpinându-se după ureche, — și totuși, — un tată fericit...

Au urmat câteva clipe de tăcere, căreia, simțeam că mie îmi revine datoria să-i pun capăt. Omul așteaptă, desigur, să-i vorbesc despre Emilia, să-i înșir calitățile și să-i aduc un car de laude. El să plutească în razele fericirii, să se ducă apoi acasă și să povestească și nevastei totul, totul... Să fie și ea fericită...

A fost un rol greu, și totuși, m'am achitat de el la perfecție. La dreptul vorbind, pe Emilia n'o cunoșteam mai mult decât pe celelalte. O vedeam odată pe săptămână la ora de religie, o întrebam odată într'un trimestru, iar ea, își spunea lecția pe nerăsuflăte. Urma obișnuitul „zece“ în catalog, și atât. Dar, la ce cunosc eu morală? (Ah, de-ași și practica-o!)

Îi înșirai pe rând toate virtuțile câte numai pot să existe, atribuindu-le Emiliei. El mă asculta cu răsuflarea oprită, cu ochi scânteietori, sorbindu-mi cuvintele silabă cu silabă și zâbindu-mi mereu. De dragul acestor zâmbete am făcut, vă asigur, cel mai strălucit examen de morală...

— Sunt fericit, sunt fericit, — murmură în clipa când, totuși, a trebuit să ne despărțim. De-aș fi mai tânăr, m'aș duce tot cântând spre casă. Aș cânta poezia fericirii...

— De-ai fi mai tânăr, — gândiam eu, urmărindu-l cu privirea, — n'ai avea această fericire...

Fredonai apoi, pe-o melodie din vremea tatei:
— Fericire adevărată nu există pe pământ...

* * *

Il întâlnesc și acum, uneori. Il întâlnesc și îmi vine să-l îmbrățișez și să-l sărut, cu toate-că e de același sex cu mine. Emilia nu-mi mai este elevă, a trecut la Universitate, dar el continuă să-mi arunce aceeași privire a eternei recunoștințe. În ziua când îl întâlnesc sunt vesel, de dimineața până seara. Zâmbetul cu care mă întâmpină răscolește toate măruntaiele inimii mele. E un zâmbet, pe care, de-aș fi pictor, l-aș eterniza pe cea mai minunată pânză.

E zâmbetul de tată fericit, la care n'aș vrea să renunț nici odată.

De-aceea, nu se întâmplă să mă rog vre-odată lui Dumnezeu fără să-mi aduc aminte și de Emilia și fără să-i poftesc: minte bună, sănătate și examene strălucite.

Să mă întâlnesc mereu cu Bulzan, iar el să-mi întindă mâna.

Să-l întreb: ce mai face Emilia?

Să înfiripăm la repezeală un scurt dialog, pe care eu să-l închei cu o seamă de cuvinte din dicționarul virtuților feminine.

De dragul... unui zâmbet.

SEPTIMIU POPA

Cronica politică

Obsesia lui „după“

O comisiune special alcătuită „după dispozițiile dlui Iuliu Maniu“ — spun ziarele — redactează de zor manifestul partidului național-țărănist către țară, pentru convocarea adunării dela Alba-Iulia. Așa dar, nu e glumă? Adunarea se va ține, chiar și fără consimțământul dlui Iorga, care, se știe, e aliatul partidului național-țărănist pentru răsturnarea guvernului. „Thermidorul“, vorba junilor camarazi ai dlui Al. Vaida, se apropie inexorabil.

Totuși îndoieli diverse ne cuprind. Se ține sau nu se ține adunarea dela Alba-Iulia? Ziarele independente ne asigură că nimic nu va putea împiedeca să se rostească acolo sentința înfricoșată. Oficioasele și semificioasele dau ordine și comunicate, cuprinse de o înfrigurată agitație, ca în ajunul marelor evenimente decisive. Pe de altă parte faptele par oarecum în contrazicere cu toate aceste indicațiuni precise. D. Maniu venise la Cluj pentru a supraveghea deaproape pregătirile, hotărât să nu revină în Capitală decât victorios, purtat pe scutul voinței populare dela Alba-Iulia. Cel puțin așa ne asigurau ziarele informate din cea mai autentică sursă național-țărănistă. Dar numai după două zile de ședere aici, șeful a plecat brusc la București, lăsând baltă supravegherea pregătirilor. Desigur că s'a întâmplat ceva foarte grav, dacă d. Maniu, care este o persoană hotărâtă, a consimțit să renunțe la planurile dsale mărețe, pentru a călători prozaic în cupeul parlamentar al unui banal accelerat, de care beneficiază încă în virtutea calității dsale de deputat retras din Parlament.

Deodată cu această precipitată călătorie, ziarele pline de entuziasm și de încredere față de adunarea dela Alba-Iulia au început să vorbească despre posibilitatea unei opreliști. Anume se spunc că guvernul e foarte îngrijat de hotărârea nestrămutată a partidului național-țărănist și ar fi stăpânit de gândul de a interzice teribila adunare. S'ar părea, deci, că d. Maniu s'a întors la București, îngrijat oarecum de noua atitudine a guvernului. Dar e numai o părere, căci

același ziare spun că „știră probabilei interziceri de către guvern a adunării dela Alba-Iulia, nu a provocat prea mare surprindere în cercurile național-tărăniște, unde o asemenea hotărâre era prevăzută“. Iar mai departe se adaugă că „curentul la naționali-tărăniști este pentru ținerea adunării, cu orice preț, chiar fără autorizarea guvernului“.

Prin urmare, alte cauze au scos pe d. Maniu din gravele preocupări dela Cluj. Ținând socoteală de faptul că știră despre eventuala interzicere nu se confirmă prin nimic din partea guvernului s'ar părea mai degrabă că d. Maniu nu este străin de agitația ziarelor pe această chestiune. La Cluj, în liniștea somptuoasă a palatului din str. Băii, șeful opoziției insurgente va fi avut destul răgaz să chibzuiască asupra rezultatelor, pe cari le poate recolta la Alba-Iulia. Spectrul avortului dela București îi va fi potolit iluziile, chemându-l nemilos la realitate. O adunare îngăduită, desfășurându-se în condiții relativ normale, chiar la Alba-Iulia, ce poate să adauge în plus în panoplia cu trofee a partidului național-tărănist? Căci dacă partidul național-tărănist nădăjduiește să sperie cu Alba-Iulia, nu e mai puțin adevărat că e el mai înspăimântat de ce va fi după adunarea de acolo. Și e firesc lucru, că pentru a nu se ajunge la acest după, care nu va putea fi cu nimic înlocuit, d. Maniu să doriască fierbinte o opreliște din partea stăpânirii.

Citiți cu atenție ziarele, așa de favorabile partidului național-tărănist, și observați bine sdroaba răboinicilor fruntași ai democrației totale; nu vi se pare că au aierul să spună: „Țineți-ne, că facem revoluție“?

Cuvinte adevărate

Intors din străinătate, d. Iorga, care ne este adversar politic și nu a rupt încă înțelegere de colaborare în opoziție cu partidul d-lui Maniu, a avut cuvinte de justă restabilire a adevărului nu numai atunci când se pronunța categoric contra spiritului, pe care vor să-l ducă național-tărăniștii la Alba-Iulia, ci și atunci când în fața Parlamentului făcea analiza evenimentelor petrecute în ultimul an în țara noastră. Desprinzând fapt cu fapt greșelile săvârșite de partidul liberal în acest timp și arătând tristele rezultate obținute astfel, d. Iorga a fost necruțător cu guvernul de azi al d-lui Vintilă Brătianu, după cum a fost necruțător cu aliații d-sale politici, rătăciți pe o cale periculoasă. Desiluzia a fost neașteptată și deoparte și de cealaltă. Liberalii nădăjduiau că vor putea să se acopere cu împotrivirea de așteptat a dlui Iorga față de acțiunea dizolvantă a partidului național-tărănist. Amicii dlui Maniu sperau, la rândul lor, că participarea dlui Iorga la campania de răsturnare va dilua efectul pactului cu socialiștii.

D. Iorga n'a cruțat pe nimeni. Greșelile prietenilor nu sunt mai puțin greșeli, decât greșelile adversarilor. Dar dacă n'a cruțat, nici n'a nedreptățit. Loial în adversitate ca și în amicitie, d. Iorga a avut cuvinte de justă apreciere pentru partidul poporului, adversar pe alt front politic. Analizând împrejurările în cari s'a făcut schimbarea guvernului prezidat de d. general Averescu, d-sa a arătat imensa greșală

săvârșită de partidul liberal de a se înscăuna la guvern în împrejurări așa de grele pentru țară. Guvernul partidului poporului, „care asigura atâtea posibilități de viitor“, a spus d. Iorga, restabilise ordinea și liniștea în țară și ne întărise în străinătate. Azi, partidul liberal, care a venit la putere în numele atâtor vorbe mari, a isbŭtit să sdruncime și cele mai puternice simpatii ce le aveam dincolo de granițe, iar în țară să dea spectacolul păgubitor al nesiguranței așezământului nostru de stat.

E o paralelă, pe care o face un adversar al partidului poporului. În aceste cuvinte adevărate nu poate fi suspiciune. Calomnatorii fostului guvern al partidului poporului culeg târziu, dar just, roadele ticăloasei îndeletniciri din vara trecută.

Semne de descompunere

Deși rezistă, situația guvernului prezidat de d. Vintilă Brătianu nu e de invidiat. Incolșit din toate părțile, guvernul e în plină rostogolire. Sunt semne, cari dovedesc aceasta cu prisosință.

Iată, spre exemplu, legea Cultelor. Absența oricărui spirit politic prevăzător de la conducerea guvernului, a făcut să se aducă această lege colțuroasă în debaterile Parlamentului tocmai când o discuție, chiar mai puțin agitată, pe această temă, ne era cu totul nefavorabilă. Atmosfera creată în jurul proiectului de lege întocmit de d. Lapedatu și ostilitatea ortodoxă, răspicat exprimată, față de semnarea Concordatului, nu se putea să rămână în cuprinsul țării. Spiritul proiectului, așa cum reeșia din agitația confesiunilor creștine neortodoxe, accentua dincolo de granițe reputația de intoleranță ce ni-am făcut în diferite împrejurări. Adversarii noștri din afară au găsit în această inabilă provocare o armă ușor de mănuit în mijlocul cercurilor politice europene, cari sunt mai aproape de ideea catolică sau de practica reformelor, decât de ortodoxia noastră răsăriteană. Nu e de mirare, deci, că Geneva ne răspundea, acum o lună, cu o dureroasă surpriză, într'o chestiune unde frământările din jurul legii Cultelor n'au desigur niciun amestec direct.

În sfârșit greșiala s'a văzut mai târziu și efectul ei nu se mai putea corecta. Guvernul îmbrățișase teza ortodoxă, alegând din punctul de vedere al politicii de partid calea cea mai utilă: câștigarea simpatțiilor ortodoxe, mai numeroase. Nu zicem că aceasta era cea mai chibzuită soluție a problemei; era însă o soluție. Agitația a continuat violentă. Praporii bisericilor gr. catolice au fost trecuți prin ascuțișul baionetelor, odăjdii preoțești au fost sfârticate și apărătorii ordinii au călcat în picioare sfânta cruce a tuturor. Cu prețul acesta își făcea partidul liberal o popularitate și era o socoteală, a cărei valoare morală nu e nevoie să o declarăm aici. Iată însă, că după înveninate discuții la Senat și după inutile încercări în țară, sâmburcile discordiei, articolul 45 devenit 47, e retras pe neașteptate la discuție pe articole și pentruca gluma să fie și mai sinistă, propunerea a făcut-o unul dintre necruțătorii adversari ai unișilor. Stupoare. Stupoare la gr. catolici, cari

aveau tot dreptul să considere pierdută lupta lor neobosită; stupoare la ortodoksi, mai ales, cari se credeau învingători.

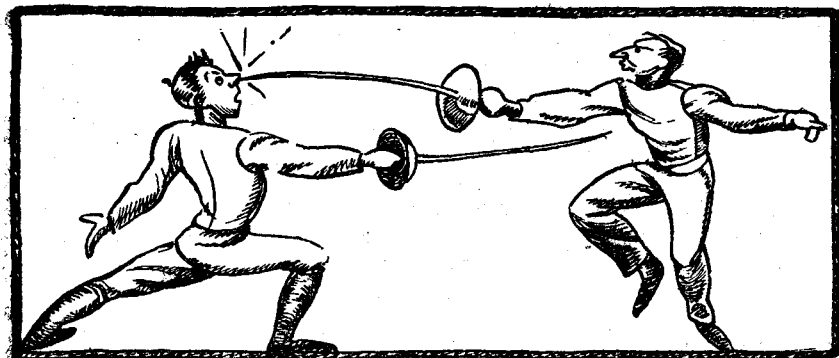
Un întreg eşafodaj de calcule electorale a fost dintr'odată dărâmat ca un joc de copii capricioşi. Partidul liberal a pierdut şi simpatiile ortodocşilor, după ce şi le înstrăinase, cum ştim, pe ale gr. catolicilor. Ce fel de politica e asta? De ce atâta trudă de provocări inutile, de ciocniri dureroase şi de înveninări sterile, când simplu era să se evite dele început textul iritantului articol?

E aceeaşi poliţică de zăpăcială, de nepricepere şi dibuiri, care stigmatizează întreaga activitate a guvernului acesta rămas de isbelişte după moartea lui Ion Brătianu, cu semnele descompunerii. Surpriza care se prepară la Cameră, cu readucerea aceluiaş articol buclucaş sub formă de amendament, accentuează această stare bolnăvicioasă, care călăuzeşte spre dezastru paşii şovăitori ai guvernului, bine caracterizat ca provizoriu, de către însuşi şeful lui de azi, d. Vintilă Brătianu.

Şi va fi o prăbuşire cum nu s'a mai văzut!

D. I. CUCU

GAZETA RIMATĂ

Un zvon alarmant

D. Iuliu Maniu a hotărât să părăsească șefia partidului național-fărănesc, pentru a nu lua asupra sa răspunderea a-dunării de la Alba Iulia.

(Ziarele)

*Cum? Ai uitat obștescul jurământ,
Nu te-ai legat să mori pe baricadă?
A fost așa, un simplu foc în vânt?
La șold purtai o teacă fără spadă?
Nu ne-ai promis solemn, că ne aduni
La Hususău, și facem revoluție?
Cum? Toate=acestea=au fost numai minciuni,
Ai dat peste vreo pașnică soluție?
Un simplu zvon ne=aduce popa Man,
Și tot curaju'n suflet ni se frânge...
Te'nduri să lași pe Pistiner orfan?
N'auzi pe bietul Zipștein cum mai plânge?*

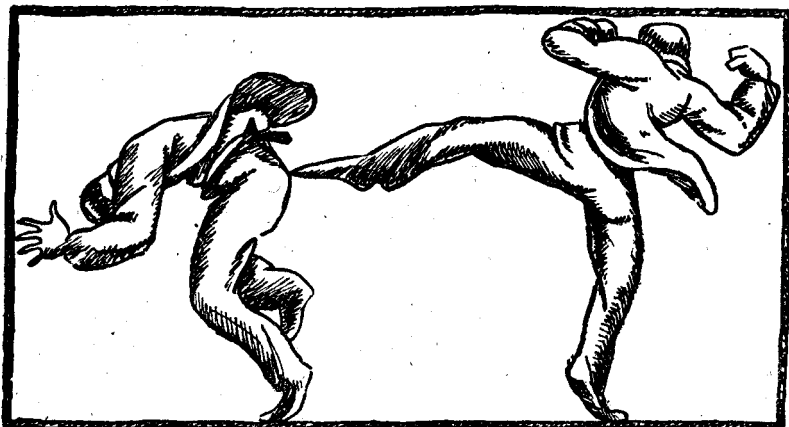
*Dar, ce-ai de gând cu noi, dacă ne lași
Cu Ciceo Pop, de răs și de ocară:
Să ne predăm în bloc lui Jean Tehaș?
Și ce s'alegē din sărmana țară?*

Te-a amăgit în zare vreun miraj,
Te-au cumpărat cu aur greu străinii,
Vrei să te faci Mitropolit la Blaj,
Sau te furară, iarăși, Bădăcinii?
Ți-ai ras mustața, te-ai făcut englez,
Revendici, la New-York, vreo moștenire?
Sau te-ai schimbat în june amarez,
Ți-ai luat ciocan, și crezi în fericire?

Nu, nu, știi bine, mă frământ zadarnic,
Cumplita veste nu-i adevărată;
Oricât ar fi destinul de amarnic
N'ai să ne lași în baltă niciodată!
Te așteptăm ca pe-un dorit erou
Să iei în mâna=ți vitejească arma,
Să se'nspăimânte groaznicul ecou,
Când toba mare o să sune=alarma.
Vom năvăli'n Cetate furtunos,
Doi câte doi, în strigăte de ura,
Vom huidui guvernul ticălos,
Și'nvingători... vom ocupa pretura!

IACOB MOSCOVICI

— agent de schimb al Internaționalei a III-a —

I N S E M N Ă R I

Calomniatorii bat în retragere. — D. I. Lupaș, profesor universitar, fost ministru și membru al Academiei Române, a adresat zilele acestea o scrisoare deschisă către d. Vintilă Brătianu, președintele Consiliului de miniștri. Iată textul acestui document:

Domnule Președinte,

Cu prilejul audienței, ce mi s'a acordat de către înaltul Consiliu de Regentă la 6 Martie c., — solicitând *lămurirea urgentă și deplină* a calomniilor deslănțuite împotriva mea prin afirmațiunile tendențioase și necontrolate, făcute de ministrul Inculeț în ședința Camerii de la 21 Decembrie 1927, — am primit asigurarea, că toate dispozițiunile legii privitoare la responsabilitatea ministerială vor fi respectate, dându-se subsemnatului putința, să restabilească adevărul chiar dela tribuna Camerii, de unde a fost insultat și calomniat în modul cel mai barbar.

În sensul dispozițiunilor din legea menționată, raportul comisiei de informațiuni prealabile ar fi trebuit înaintat Camerii în 10 zile și comunicat *simultan* celui învinuit, căruia i se acordă dreptul de a se prezenta în fața Camerii, spre a se apăra.

Nici una din aceste dispozițiuni nu a fost respectată. Raportul echivoc, înaintat Camerii *cu foarte mare întârziere* și numai după repetate intervențiuni făcute de subsemnatul în mod direct și indirect sunt informat că ar fi afișat de câteva săptămâni la ordinea zilei, fără a se fi comunicat simultan celui învinuit și fără a se fi luat până acum în deșbatere.

Am cunoștință sigură, că *ministrul calomniator retractează* acum clevetirile sale de la 21 Decembrie 1927 spunând pretutindeni că „*nu este nimic*” în toată chestiunea comenzii materialului sanitar din Germania și că „*statul nu a păgubit nimic*” pe urma contractelor încheiate în Aprilie 1927. Dânsul avea pu-

tința să cunoască acest adevăr încă înainte de 21 Decembrie și să evite afirmațiunile calomnioase, pe care le-a riscat chiar dela tribuna parlamentară și pentru care află că ar fi fost „reprobat”.

Astfel stând lucrurile, imi veti permite, să întreb pentru ce nu s'a dat curs normal și legal anchetei parlamentare, ori fiindcă ceice o puneau la cale cu atâta șgomot artificial' aveau cunoștință lămurită că ea nu poartă decât din rea credință, din necesitatea unei diversiuni momentane, menite să întindă vălul uitării asupra gravei răspunderi ministeriale în chestia devastărilor studențești dela Oradea-Cluj, și din sete de senzație politică? Din Decembrie până în Aprilie era timp suficient pentru îndeplinirea tuturor formalităților prevăzute de lege și regulament.

Intru cât dv. v'ați angajat personal, domnule președinte, să împiedecați proiectaia mușamalizare a acestei chestiuni, vă rog acum din nou, să binevoiți a dispune accelerarea și terminarea ei înainte de închiderea actualei sesiuni parlamentare. Această rugăminte a mea se întemeiază pe o dispoziție clară a legii menționate mai sus.

Dacă dv. ocrotiți și în guvernul, pe care-l prezidați, un calomniator cu vândite înclinațiuni spre *asasinatul moral*, cum s'a afirmat ucenicul credincios al descreețașilor săi maestri de peste Nistru, cel mai elementar simț de dreptate pretinde, să dați și celui calomniat *posibilitatea legală* de a se apăra.

Acि se oprește scrisoarea deschisă a dlui I. Lupaș. Oamenii cinștiți vor aprecia îndreptățirea nestăpânitei indignări a unui om, care, după ce a fost calomniat cu un desăvârșit cinism, nu poate să-și ia satisfacția întreagă, la care are dreptul, fiindcă, *tetrașându-se* după paravanul perfidiei, calomniatorii dau bir cu fugiții. Cine mai poate desluși în

largul mării urma gretoasei molusce ce-falopode, care a turburat apa cu respingătoarea ei secrețiune? Să nu des-nădărduiască nimeni. Intr'o zi valurile tot se vor limpezi...

A evoluat legea Cultelor... — Incă o problemă din care se poate descifra slăbănoaga nepuțință care guvernează țara. Ca în toate câte se fac și se desfac azi la noi, așa și în legea Cultelor se vede limpede zăpăceala vecină cu inconștiența a actualei stăpâniri liberale. Proiectul de lege al dlui Al. Lapedatu a fost zămislit din primele momente intr'o atmosferă de dihonie confesională inoportună. Ministerul de Culte neînțelegându-și dela început rolul de echilibrator al tuturor chestiunilor bisericești a stărnit zizanie între clericii ortodocși și uniți din Ardeal. Luni de zile au ținut la Senat filipicele chiriarchilor de ambe confesiuni mobilizați de legea șefului liberal dela Cluj. În acest timp s'a mișcat și pătura țărănească care s'a pornit în procesiuni cu prapori și icoane, agitată mai ales de matadorii dlui Maniu. Toată vremea ministrul de Culte călare pe-un articol sporea vrășmașia între cele două tabere. Prelații uniți exasperați amenințau cu retragerea din Senat, în vreme ce guvernul aplauda în frunte cu d. Vintilă Brătianu cuvântarea I. P. Șf. Sale metropolitului dela Sibiu care legitima paragraful dlui Al. Lapedatu. Rezultatul? După îndelungata bătălie și după așșarea discursului rostit de mitropolitul Bălan, d. ministru de Culte a retras articolul discutat și legea a fost votată fără prelații ortodocși care au plecat din Senat în mod demonstrativ... Vedeți, ce curbă inteligentă în consecvența guvernului... Orice om normal se întreabă: de ce a venit d. Al. Lapedatu cu povestea asta? De ce a invrăjbit toată lumea, dacă nu țin ea la ea? De ce i-au trebuit trei luni, ca să se convingă la urmă că e bine s'o sacrifice? De ce a pus în linie de

bătaie cele două biserici românești, nemulțumindu-le pe amândouă și sfârșind prin a umili în mod evident biserica ortodoxă? De ce, de ce?...

Cenzurat

Ignoranță și grosolănic. — Cunoscutul lord Rothermere, cel mai proaspăt antreprenor al nădejdilor maghiare de revanșe, s'a înfățișat zilele trecute dlui Benito Mussolini, la Roma, cerându-i părerea asupra posibilităților de revizuire a tratatului de la Trianon. Lordul Rothermere a publicat răspunsul Ducelui în ziarul său *Daily Mail*, stârnind, cum era firesc, o nesfârșită serie de comentarii, dar mai ales o nestăpânită surprindere. După spusa neostenitului protector al Ungariei, d. Benito Mussolini s'ar fi pronunțat, adică, în favoarea unei rectificări a granițelor actuale.

Această declarație, fiind seamă de canalul de scurgere prin care ne sosește, trebuie privită cu o legitimă rezervă. Italia, ca și celelalte țări, cari au ieșit biruitori din marele război, e legată cu prea multe interese de ordinea statonară cită la Conferința de pace, pentru a îmbrățișa campania de șubminare a tratatelor internaționale, pe cari se sprijinește actuala configurație geografică a Europei. O asemenea campanie e cu atât mai primejdioasă, cu cât, de pe urma ei nu au de câștigat decât foștii noștri adversari comuni de ieri, căci odată admisă ideea revizuirii tratatelor de pace, ea își va face drum pretutindeni, în primul rând în Germania, trezind atâtea îndrăznețe iluzii, dintre cari nici una nu slujește cauza liniștei europene.

Iată pentru ce până la o confirmare pe altă cale a declarațiilor Ducelui, care are la îndemână alte căi pentru a caracteriza politica externă a Italiei, nu socotim convorbirea din *Daily Mail* decât un semnal de alarmă. Presa de la

noi s'ar zice, că e de altă părare. Găzetele din strada Sărindar profită de acest bine venit prilej pentru a-și revărsa ura lor mai veche împotriva fascismului italian, cu care au o răfuială cu mult anterioară incidentului de acum. Iar oficioasele guvernului, inchipuindu-și, probabil, că trebuie să adopte față de șeful guvernului unei țări aliate același ton cași față de orice membru al opoziției din România, polemizează din greu cu d. Benito Mussolini, căruia îi aplică eticheta de „socialist, care n'are în vedere decât promovarea interesului economic“, iar pe italieni îi apostrofează, scurt, cu disprețuitorul epitet de... „macaronari“. (Citiți ziarul *Națiunea* din Cluj cu data de 1 Aprilie 1928. *Națiunea* e ziarul pe care îl îndrumă, personal, d. ministru Al. Lapedatu).

Guvernul liberal ar trebui să fie cel din urmă, care să ridice glasul în această penibilă întâmplare. Nu voim să stăruim mai mult asupra unor dedesubturi, pe cari toată lumea a ajuns să le cunoască. Dar, să mergem cu presupunerea până acolo, încât să ne inchipuim, că senzaționalele declarații ale Ducelui sunt autentice. În această ipoteză numai, punem următoarea întrebare: se găsește cineva, care să creadă că același limbaj ar fi fost posibil anul trecut, pe timpul guvernului prezidat de d. general Averescu, a doua zi după încheierea tratatului de amicitie cu Italia și după recunoașterea unirei Basarabiei în Parlamentul din Roma? Ce s'a schimbat de atunci? Ce fapte noi au intervenit? De ce s'a risipit atmosfera de încredere, care domnea între cele două țări?

Nu răspundem noi. Să răspundă cărmuitorii de astăzi, cari își inchipuie că pentru aranjarea relațiilor externe ignoranța nu e nicio piedică, iar grosolănia e o armă respectată. Cu aceștia discuția nu e lungă. Mussolini e un infam „socialist“ iar italienii niște ridicoli „macaronari“...

Amenințarea cu Alba Iulia. — Încă un bun prilej pentru amatorii de pariuri: se ține, ori nu se ține adunarea dela Alba Iulia? La dreptul vorbind, nici nu ne mai aducem aminte de câte ori a fost anunțată în cursul celor patru ani ai trecutei guvernări liberale. (Fiindcă, subliniați această coincidență elocventă, amenințarea cu adunarea dela Alba Iulia nu se produce decât atunci când se găsește la putere partidul liberal).

De data aceasta, e adevărat, pregătirile sunt foarte înaintate. Fiecare agent electoral, care s'a întors decepționat dela pașnica întrunire din Capitală, așteaptă să se întâmple la Alba Iulia ceva grozav, ceva hotărâtor, care să determine pe d. Vintilă Brătianu să-și facă bagajele în douăzeci și patru de ore! Dar ce anume se va întâmpla? Iată un secret, pe care nu-l cunoaște decât d. Iuliu Maniu... Și încă! Poate nici d. Iuliu Maniu nu e prea bine informat.

Adevărul e, că național-țărăniștii sunt cam incurcați. Programul revoluției n'a fost încă fixat. Textul hotărârilor solemne n'a fost încă redactat. Comitetele mântuirii publice n'au fost încă alcătuite. Nu se știe unde va funcționa ghilofina. Rolurile n'au fost încă distribuite. Mirabeau-ii așteaptă în umbră. În așteptare, d. Virgil Madgearu se bărbierește cu vestita lamă de ras Robespierre. Are să fie ceva înspăimântător, desigur, dar nimeni nu e în stare să spună cum o să înceapă, și, mai ales, cum o să se sfârșească.

Numai guvernul ar putea să scoată partidul național-țărănesc din încurcătură oprind cu trei jandarmi adunarea dela Alba Iulia. Ne indoim, însă, că va lua o asemenea măsură, având tot interesul să-și compromită adversarii...

Intre semănătorism și modernism.

— In revista *Scrisul Românesc*, pe care o conduce la Craiova, d. D. To-

mescu discută cu d. Eugen Lovinescu problema, totdeauna de actualitate, a ideilor călăuzitoare în temeiul cărora se desfășoară evoluția literaturii române contemporane.

Se știe, că d. Eugen Lovinescu este autorul unor numeroase studii critice, cu ajutorul cărora a încercat să arate anacronismul așa numitei literaturi semănătoriste, căreia d-*sa* îi substituie formulele noi ale esteticii moderniste. Înarmat cu o bună parte din argumentele școlii dela „Junimea“, d. Eugen Lovinescu pune la index pe toți scriitorii noștri reprezentativi din ultimii douăzeci și cinci de ani, adresându-le învinuirea „*de a fi aservit conceptul estetic ideologiei sociale și naționale*“. Au confundat, adică, trei noțiuni cu totul străine una de alta: *eticul, etnicul și esteticul*. Disocierea necesară a acestor valori se datorește literaturii moderniste, care, emancipându-se de orice alte preocupări în afară de artă, cultivă numai *frumosul in sine*.

Spirit analitic fin, obișnuit să simplifice, să clarifice și să pună o ordine simetrică în chestiunile pe cari le examinează, d. D. Tomescu cântărește fiecare din premisele dlui Eugen Lovinescu, prețuind, la sfârșitul călătoriei, valoarea concluziilor sale. De data aceasta, d. D. Tomescu nu zăbovește decât foarte puțin în apărarea doctrinei semănătoriste, dar caută să răstoarne eșafodajul de principii, pe care s'ar părea că se sprijinește adversarul său de opinii literare. În cercetarea amănunțită pe care o întreprinde, d. D. Tomescu găsește o categorică contradicție în crezul doctrinei moderniste: — „Paralel cu această perzistentă vânturare a unor formule, cari tind să dea modernismului o funcțiune pur zstetică, d. Eugen Lovinescu emite și principiul sincronismului, prin care ar vrea să ne încredințeze, că literatura modernistă nu este deferminată de capriciul unei școlae, ci este cerută de însăși desvoltarea de astăzi a

vieții noastre sociale și culturale". Încheierea e logică: — „Dacă ceri literaturii să fie expresia societății și-i impui, prin urmare, să aibe „un caracter funcțional“, cum rămâne cu „autonomia esteticului“ și cu „degajarea valorilor estetice de celelalte valori etice sau etnice?“

Impotriva acestei acuzații de contradicție, d. Eugen Lovinescu se va apăra, de sigur, cu o citație din propriile sale opere, dovedind că n'a susținut niciodată existența unei concepții estetice imutabile, ci a mărturisit convingerea sa că „noțiunea estetică este mobilă, și deci în continuă prefacere; esteticeste vorbind, generațiile se succed dar nu se aseamănă; a fi dintr'o generație nouă însemnează a participa activ la elaborarea sensibilității epocii și la fixarea stilului ei“. Întrebarea e: dacă există o sensibilitate a epocii și un stil al ei, în ce măsură se mai poate obține disocierea unor anumite valori, cari în chip fatal se întretaie? Nu există, atunci, și o etică a epocii? Iar stilul nu e influențat, oare, ca și altă dată, de unele condiții etnice? Va să zică, esteticul nu mai plutește, izolat, în sferile abstracțiunilor arbitrare?

Discuția e deschisă. Ea poate continua. Înregistrăm, deocamdată, un succes evident de partea dlui D. Tomescu, și așteptăm replică.

Ibsen la Cluj. — Centenarul nașterii lui Henric Ibsen a fost comemorat la Teatrul Național din Cluj, printr'o scurtă conferință a dlui Ion Marin Sădoveanu și prin reprezentarea dramei *Micul Eyolf*. Conferința dlui Ion Marin Sădoveanu, construită solid, în linii simple și cuprinzătoare, a reușit să închege o imagine justă a operei ibseniene. Reprezentarea dramei *Micul Eyolf* mai puțin. Poate alegerea acestei opere de bătrânețe a lui Henric Ibsen, plină de

cotituri chinuitoare și de adâncini întunecate, n'a fost pe deplin nimerită. În orice caz, înscenarea a lăsat mult de dorit, atât ca înțelegere a atmosferei, cât și ca interpretare individuală. A lipsit aerul de neliniște, care trebuia să apese permanent asupra celor trei acte, după cum nici din jocul actorilor nu s'a desprins acea convingere, cu totul necesară, când e vorba de exteriorizat o complicată tragedie sufletească. Interpretii *Micului Eyolf* de deunăzi s'au împărțit pe această temă în două tabere distincte, indiferent de talentul lor. Iată de ce, am aplaudat din toată inima apariția veridică și sinceră a unei debutante ca dna Violeta Pescariu-Boitoș, și ne-a displicut recitarea din vârful buzelor a unui text, în întimitatea căruia un artist inteligent ca d. N. Dimitriu a refuzat dela început să pătrundă. Rareori am avut o mai precisă senzație de artificial și de zadarnică irosire a unor puteri fizice. Dra Virginia Cronvald a oscilat între două realizări. Am fi dorit și la dsa un accent mai adânc al sensibilității în actul I, așa după cum ne-a plăcut transfigurarea sa resemnată din actul final. O impresionantă compoziție șocărea de trei Marcella Borza. În general, însă, a fost o încercare, care a trecut dincolo de limitele de realizare artistică ale Teatrului Național din Cluj. Sunt anumite piese în privința cărora nu există trei soluții. Ori li se asigură o distribuție de mână în tână, ori sunt lăsate să odihnească în bibliotecă. Teatrul Național din Cluj ar fi putut juca în condiții excelente: *Stâlpii societății*, *Raja sălbatică* sau chiar *Pêergynt* (în traducerea minunată a poetului Adrian Maniu). Pentru ce au căzut sorții pe *Micul Eyolf*? Spectacolul, să zicem, că a fost onorabil. Dar s'ar fi putut face mai mult, și însemnăm acizitoria primordială a scenelor subvenționate din provincie: aceea de a da tot ceace pot să dea.